

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת, והיא דין חובל בחברו או מזיק ממנו. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות חובל ומזיק פרק א

א. החובל בחברו, חייב לשלם לו חמשה דברים נזק, וצער, ורפוי, ושבת, ובשת. וחמשה דברים אלו, כלן משתלמים מן היפה שבנכסיו כדין כל המזיקין.

ב. נזק פיצד: שאם קטע יד חברו, או רגלו רואין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק, כמה היה יפה וכמה הוא יפה עתה; ומשלם הפחת שהפחית מדמיו: שנאמר "עין תחת עין . . .". (שמות כא, כד; ויקרא כד, כ) מפני השמועה למדו שזה שנאמר "תחת", לשלם ממון הוא.

ג. זה שנאמר בתורה "כאשר יתן מום באדם, כן ינתן בו" (ויקרא כד, כ) אינו לחבל בזה כמו שחבל בחברו, אלא שהוא ראוי לחסרו אבר או לחבל בו כמו שעשה; ולפיכך משלם נזקו. והרי הוא אומר "ולא-תקחו כפר לנפש רצח" (במדבר לה, לא), לרוצח בלבד הוא שאין כפר; אבל לחסרון אברים או לחבלות, יש כפר.

ד. וכן זה שנאמר בחובל בחברו ומזיקו "לא תחוס, עינך" (דברים כה, יב), שלא תחוס בתשלומין: שמא תאמר עני הוא זה, ושלל בכוננה חבל בו; ארחמנו. לכך נאמר "לא תחוס, עינך".

ה. ומנין שזה שנאמר באברים "עין תחת עין . . .". (שמות כא, כד; ויקרא כד, כ), תשלומין הוא שנאמר "חבורה, תחת חבורה" (שמות כא, כה), ובפרוש נאמר "וכי יכה-איש את-רעהו, באבן או באגרף . . . רק שבתו יתן, ורפא ירפא" (ראה שמות כא, יח-יט). הא למדת ש"תחת" שנאמר בחבורה תשלומין, והוא הדין ל"תחת" הנאמר בעין ובשאר אברים.

ו. אף על פי שדברים אלו נראים מענין תורה שבכתב, כלן מפרשין הן מפי משה מהר סיני, וכלן הלכה למעשה הן בידינו; וכזה ראו אבותינו דנין בבית דינו שליהושוע, ובבית דינו שלשמואל הרמתי, ובכל בית דין ובית דין שעמדו מימות משה ועד עכשו.

ז. ומנין שמזיק חברו חייב בצער בפני עצמו: שהרי נאמר באונס "תחת אשר ענה" (דברים כב, כט); והוא הדין לכל המצער את חברו בגופו, שהוא חייב לשלם דמי הצער.

ח. ומנין שהוא חייב בשבת בפני עצמו, ורפוי בפני עצמו שנאמר "רק שבתו יתן, ורפא ירפא" (שמות כא, יט). ומנין שהוא חייב בבשת בפני עצמה: שהרי נאמר "ושלחה ידה, והחזיקה במבשיו. וקצתה, את-כפה" (דברים כה, יא-יב); בכלל דין זה, קנס המביש.

ט. אינו חייב על הבשת עד שיהיה מתכוון, שנאמר "ושלחה ידה" (דברים כה, יא). אבל המביש חברו בלא כונה, פטור; לפיכך ישן וכיוצא בו שביש, פטור.

י. אדם מוּעַד לְעוֹלָם בֵּין שׁוּגֵג בֵּין מְזִיד, בֵּין עַר בֵּין יָשָׁן, בֵּין שְׂכּוּר : אִם חָבַל בַּחֲבֵרוֹ, אוֹ הִזִּיק מִמּוֹן חֲבֵרוֹ מְשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה שְׂבִנְכָסִיו.

יא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהֵיטֵן חַיֵּב לְשַׁלֵּם, בְּשָׁנִים שִׁישְׁנוּ כָּאֶחָד וְנִתְהַפֵּךְ אֶחָד מֵהֶן וְהִזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ קָרַע בְּגָדוֹ. אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד יָשָׁן, וּבָא אַחֵר וְשָׁכַב בְּצִדוֹ זֶה שָׁפָא בְּאַחֲרוֹנָה, הוּא הַמוּעַד ; וְאִם הִזִּיקוֹ הַיָּשָׁן, פָּטוּר. וְכֵן אִם הֵנִיחַ כָּלִי בְּצִד הַיָּשָׁן, וְשָׁבֵרוֹ הַיָּשָׁן פָּטוּר : שְׁזֶה שֶׁהֵנִיחוֹ, הוּא הַמוּעַד שֶׁשָּׁפָע.

יב. מִי שֶׁנָּפַל מִן הַגֵּג בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִּיק חַיֵּב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים, וּפָטוּר מִן הַבִּשְׁת. נָפַל בְּרוּחַ שְׁאִינָה מְצוּיָה חַיֵּב בְּנֹזֶק בְּלִבָּד, וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים. וְאִם נִתְהַפֵּךְ חַיֵּב כָּפֹל, אִף בַּבִּשְׁת : שְׁכָל הַמִּתְכַּוֵּן לְהִזִּיק אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְכַּוֵּן לְבִישׁ, חַיֵּב בַּבִּשְׁת.

יג. שְׁנַיִם שֶׁחֲבָלוֹ בְּאֶחָד כְּאַחַת שְׁנֵיהֶם חֲיָבִין, וּמִשְׁלֵשִׁין בִּינֵיהֶן. הָיָה אֶחָד מִתְכַּוֵּן, וְאַחַד שְׁאִינוֹ מִתְכַּוֵּן זֶה שְׁאִינוֹ מִתְכַּוֵּן, פָּטוּר מִן הַבִּשְׁת. הַמִּתְכַּוֵּן לְבִישׁ אֶת הַקֶּטָן, וּבִישׁ אֶת הַגָּדוֹל נוֹתֵן לַגָּדוֹל דְּמֵי בִשְׁתוֹ שְׁלֶקֶטָן ; נִתְכַּוֵּן לְבִישׁ אֶת הָעֶבֶד, וּבִישׁ אֶת בֶּן חוֹרִין נוֹתֵן לְבֶן חוֹרִין דְּמֵי בִשְׁתוֹ שְׁלֶעֶבֶד.

יד. הֵיטָה אָבֵן מִנַּחֲת לֹו בַּחִיקוֹ, בֵּין שְׁלֹא הִפִּיר בָּהּ מַעוֹלָם, בֵּין שֶׁהִפִּיר בָּהּ וּשְׁכַחָהּ, וְעָמַד וְנִפְלָה וְהִזִּיקָה חַיֵּב בְּנֹזֶק בְּלִבָּד, וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים. וְכֵן אִם נִתְכַּוֵּן לְזָרֵק שְׁתִּים, וְזָרֵק אַרְבַּע וְהִזִּיק, אוֹ שֶׁהִזִּיק כְּשֶׁהוּא יָשָׁן חַיֵּב בְּנֹזֶק בְּלִבָּד, וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים.

טו. הַמִּזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ בְּכוֹנָה בְּכָל מְקוֹם, חַיֵּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים. וְאַפְלוֹ נִכְנָס לְרִשּׁוֹת חֲבֵרוֹ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיקוֹ בְּעַל הַבַּיִת חַיֵּב : שְׁאִף עַל פִּי שִׁישׁ לֹו רִשּׁוֹת לְהוֹצִיאוֹ, אֵין לֹו רִשּׁוֹת לְהִזִּיקוֹ. אֲבָל אִם הִזִּיק זֶה שֶׁנִּכְנָס בְּבַעַל הַבַּיִת, הָרִי בְּעַל הַבַּיִת פָּטוּר ; וְאִם הִזִּיק בֹו בְּעַל הַבַּיִת חַיֵּב, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנָס שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת. הֵיוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִשּׁוֹת, אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיקוֹ זֶה בְּזֶה שְׁנֵיהֶם פָּטוּרִין.

טז. הַמִּבְקֵעַ עֲצִים בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וּפָרַח עֵץ מֵהֶן וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד, אוֹ שֶׁבִקֵּעַ בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד, וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, אוֹ שֶׁבִקֵּעַ בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד, וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד אַחֲרָת, אוֹ הִנְכָּס לְחֲנוּתוֹ שֶׁלִּנְגָר בֵּין בְּרִשּׁוֹת בֵּין שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, וְנִתְּזָה בְּקַעַת וְטִפְחָה עַל פָּנָיו בְּכָל אֵלּוֹ חַיֵּב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים, וּפָטוּר מִן הַבִּשְׁת.

יז. כָּשֶׁם שְׁאוּמְדִין לְמִיתָה, כֹּף אוּמְדִין לְנֹזְקִין. פִּיצַד : הָרִי שֶׁהִכָּה חֲבֵרוֹ בְּצִרּוֹר קֶטָן שְׁאִין בֹו כְּדִי לְהִזִּיק, אוֹ בְּקִיסָם שְׁלֵעֵץ קֶטָן, וְחָבַל בֹו חָבַל שְׁאִין חֲפֵץ זֶה רְאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ הָרִי זֶה פָּטוּר : שְׁנֵאמַר "בְּאָבֵן אוֹ בְּאֶגְרֵף" (שְׁמוֹת כ"א, יח), דְּבַר הָרְאוּי לְהִזִּיק. אֲבָל חַיֵּב הוּא בַּבִּשְׁת בְּלִבָּד שֶׁאַפְלוֹ רָקַק בְּגוּפוֹ שֶׁלְּחֲבֵרוֹ, חַיֵּב בַּבִּשְׁת.

יח. לְפִיכָף צְרִיכִין הָעֲדִים לִידַע בְּמָה הִזִּיק, וּמִבִּיאִין הַחֲפֵץ שֶׁהִזִּיק בֹו לְבֵית דִּין, עַד שְׁאוּמְדִין אוֹתוֹ, וְדָנִין עָלָיו. וְאִם אָבַד הַחֲפֵץ, וְאָמַר הַחוּבֵל לֹא הָיָה בֹו כְּדִי לְהִזִּיק וְכִמוֹ אֲנוּס אָנִי, וְהִנְחָבֵל אוֹמַר הָיָה בֹו כְּדִי לְהִזִּיק יִשְׁבַּע הַנְּחָבֵל, וְיִטַּל כִּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.

יט. הַבְּרוּזֵל, אֵין לֹו אֶמֶד : אִפְלוֹ מַחַט קֶטַנָּה רְאוּיָה הִיא לְהִמִּית,

ואין צריך לומר להזיק. הזורק אבן, ולאחר שיצאת מתחת ידו הוציא הלה את ראשו מן החלון וקבלה פטור מכלום: שנאמר "ומצא את-רעהו" (דברים יט,ה), פרט לממציא את עצמו.

הלכות חובל ומזיק פרק ב

א. החובל בחברו חבל שהוא ראוי לשלם החמשה דברים כלן, משלם חמשה; הזיקו נזק שאין בו אלא ארבעה, משלם ארבעה; שלושה, משלם שלושה; שנים, משלם שנים; אחד, משלם אחד.

ב. פיצד: קטע ידו או רגלו או אצבע מהן, או שסמה עינו משלם חמשה, נזק וצער ורפוי ושבת ובשת. הפהו על ידו וצבתה וסופה לחזור, על עינו ומרדה וסופה לחיות משלם ארבעה, צער ורפוי ושבת ובשת.

ג. הפהו על ראשו וצבה משלם שלושה, צער ורפוי ובשת. הפהו במקום שאינו נראה, כגון שהפהו על ברכיו או בגבו משלם שנים, צער ורפוי.

ד. הפהו במטפחת שבידו, או בשטר וכיוצא באלו נותן אחת, והיא הבשת בלבד. פוהו בשפוד או במסמר על צפרניו, במקום שאינו עושה חבורה ולא מעכב מלאכה משלם הצער בלבד. השקהו סם או סכו סם, ושנה מראה עורו משלם לו רפוי בלבד, עד שיחזור מראהו כמות שהיה. אסרו בחדר, נותן לו דמי שבת בלבד. וכן כל כיוצא באלו.

ה. המגליח שער ראש חברו נותן לו דמי בשתו בלבד, מפני שסופו לחזור. גלחו בסם או שפוהו, עד שאין סוף השער לחזור חייב בחמשה דברים: בנזק וצער ורפוי ושבת ובשת שהרי ראשו יתחמם מן הכויה או מן הסם, ונמצא חש בראשו; ומשלם לו שבת שהרי הוא ראוי לרקד ולנדנד דלת ראשו בשעת רקוד, ונמצא בטל ממלאכה זו; ובשת, שאין לך בשת גדולה מזו.

ו. הנה למדת, שכל המחסר חברו אבר שאינו חוזר חייב בכל החמשה דברים. אפלו הפיל שנו חייב בכל, שאי אפשר שלא יחלה פיו שעה אחת: אף על פי שהשן אין לה רפואה, בשר השנים צריך רפואה. אפלו חסרו כשערה מעור בשרו חייב בחמשה דברים, שהעור אינו חוזר אלא צלקת. לפיכך החובל בחברו, וקרע העור, והוציא ממנו דם חייב בחמשה דברים.

ז. המבעית את חברו אף על פי שחלה מן הפחד, הרי זה פטור מדיני אדם; וחייב בדיני שמים: והוא שלא נגע בו, אלא כגון שצעק מאחוריו או נתראה לו באפלה וכיוצא בזה. וכן אם צעק באזנו, וחרשו פטור מדיני אדם; וחייב בדיני שמים. אחזו, ותקע באזנו וחרשו, או שנגע בו, ודחפו בעת שהבעיתו, או שאחזו בבגדיו וכיוצא בדברים אלו חייב בתשלומין.

ח. יראה לי שהנחבל שאמר נתחרשתי או נסתמת עיני, והרי איני רואה או איני שומע אינו נאמן: שהרי אין אנו מכירין הדבר, שמא יערים. ואינו נוטל הנזק, עד שיבדק זמן מרבה ויהיה מחזק שאבד מאור עיניו או נתחרש; ואחר כך ישלם זה.

ט. כִּמָּה הוּא הַצֶּעַר, הַכֹּל לְפִי הַנֶּזֶק: יֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא רָךְ וְעָנֵג בְּיוֹתֵר, וְבַעַל מָמוֹן; וְאֵלּוּ נִתְּנוּ לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה, לֹא הָיָה מִצְטָעֵר מִצְטָע. וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא עֲמֵל וְחֹזֵק, וְעָנִי; וּמִפְּנֵי זֶה אֶחָד, מִצְטָעֵר צֶעַר הַרְבֵּה. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אוֹמְדִין, וּפּוֹסְקִין הַצֶּעַר.

י. כִּיצַד מְשַׁעְרִין הַצֶּעַר בְּמָקוֹם שֶׁחֲסָרוּ אָבֵר: הָרִי שֶׁקָּטַע אֶצְבָּעוֹ אוֹמְדִין וְאוֹמְרִין כִּמָּה אָדָם כָּזֶה רוֹצֶה לִתֵּן בֵּין לְקָטַע לוֹ אָבֵר זֶה בְּסִיף אוֹ לְקָטַע אוֹתוֹ בְּסֶם, אִם גָּזַר הַמֶּלֶךְ עָלָיו לְקָטַע יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ; וְאוֹמְדִין כִּמָּה יֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה, וּמִשְׁלֵם הַמִּזִּיק.

יא. כִּיצַד מְשַׁעְרִין הַשִּׁבְתָּה: אִם לֹא חֲסָרוּ אָבֵר, אֲלֹא חָלָה וְנָפַל לְמִשְׁכָּב אוֹ שָׁצְבָתָה יָדוֹ וְסוּפָה לַחֲזֹר נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי שִׁבְתּוֹ שְׁלֹכָל יוֹם וַיּוֹם כְּפוּעַל בָּטַל שְׁלֹאוֹתָהּ מְלָאכָה שֶׁבָּטַל מִמֶּנָּה. וְאִם חֲסָרוּ אָבֵר, אוֹ קָטַע יָדוֹ נוֹתֵן דָּמֵי יָדוֹ שֶׁהוּא הַנֶּזֶק; וְשִׁבְתָּה רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קְשׁוּאִין, וְרוֹאִין כִּמָּה הוּא שֹׂכֵר שׁוֹמֵר קְשׁוּאִין בְּכָל יוֹם, וְעוֹשִׂין חֶשְׁבּוֹן כָּל יְמֵי חַלְיוֹ שְׁלֹזָה, וְנוֹתֵן לוֹ.

יב. וְכֵן אִם קָטַע רַגְלוֹ, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר עַל הַפֶּתַח; סָמָה אֶת עֵינוֹ, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא מְטַחֲנֵנוּ בְּרַחֲמִים. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

יג. הִכָּה אֶת חֲבֵרוֹ עַל אֲזָנוֹ, אוֹ אֲחִזּוֹ וְתִקַּע בְּאֲזָנוֹ, וְחָרְשׁוֹ נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי כָּלוֹ: שְׁהָרִי אֵינּוּ רְאוּי לְמְלָאכָה כָּלָל. סָמָה אֶת עֵינוֹ, וְלֹא אֲמָדוּהוּ, וְקָטַע אֶת יָדוֹ, וְלֹא אֲמָדוּהוּ, וְקָטַע אֶת רַגְלוֹ, וְלֹא אֲמָדוּהוּ; וְאַחֲרַי כֶּף חָרְשׁוֹ הוֹאִיל וְלֹא אֲמָדוּהוּ בְּכָל נֶזֶק וְנֶזֶק, נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי כָּלוֹ.

יד. אֲמָדוּהוּ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק, וְאַחֲרַי כֶּף אֲמָדוּהוּ לְכָלוֹ אִין גּוֹבִין מִמֶּנּוּ אֲלֹא דָּמֵי כָּלוֹ בְּלִבָּד; וְאִם תִּפֹּס הַנֶּזֶק נֶזֶק כָּל אָבֵר וְאָבֵר, וְדָמֵי כָּלוֹ אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

טו. כִּיצַד מְשַׁעְרִין הָרַפּוּי: אוֹמְדִין בְּכִמָּה יָמִים יַחֲיָה זֶה מִחֲלֵי זֶה, וְכִמָּה הוּא צָרִיד; וְנוֹתֵן לוֹ מִיָּד. וְאִין מַחֲיִבִּין אוֹתוֹ לִתֵּן דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ; וְדָבָר זֶה, תִּקְנָה הִיא לְמִזִּיק. וְכֵן הַשִּׁבְתָּה אוֹמְדִין אוֹתָהּ, וְנוֹתֵן הַכֹּל מִיָּד. אִם הָיָה מִתְגַּלְגֵּל בְּחַלְיוֹ וְהוֹלֵךְ, וְאֶרֶךְ בּוֹ הַחֲלִי יֵתֵר עַל מָה שֶׁאֲמָדוּהוּ אֵינּוּ מוֹסִיף לוֹ כָּלוֹם; וְכֵן אִם הִבְרִיא מִיָּד, אִין פּוֹחֲתִין לוֹ מִמָּה שֶׁאֲמָדוּהוּ.

טז. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁרֶצֶה הַמִּזִּיק שְׂזוֹ תִּקְנָה הִיא לוֹ. אָבֵל אִם אָמַר הַמִּזִּיק אִין רְצוֹנִי בְּתִקְנָה זֹה, אֲלֹא אֶרְפָּאָהוּ דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ שׁוֹמְעִין לוֹ. אָמַר לוֹ הַנֶּזֶק, פֶּסֶק עָמִי, וְתֵן עַל יָדִי, וְאֲנִי אֶרְפָּא עָצְמִי אִין שׁוֹמְעִין לוֹ: שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ, שְׁמָא לֹא תִרְפָּא עָצְמְךָ וְאֲחִזִּיק אֲנִי עָצְמִי בְּמִזִּיקִין; אֲלֹא נוֹתֵן לוֹ דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ, אוֹ פּוֹסֵק עַל הַכֹּל וְנוֹתֵן דָּמֵי הָרַפּוּי עַל יָדֵי בֵּית דִּין. אָמַר לוֹ הַמִּזִּיק אֲנִי אֶרְפָּא אוֹתְךָ, אוֹ יֵשׁ לִי רוּפָא שֶׁמֶרְפָּא בְּחָנָם אִין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲלֹא מְבִיא רוּפָא אֲמֵן, וּמֶרְפָּאָהוּ בְּשֹׂכֵר.

יז. הָרִי שֶׁלֹּא פֶּסֶק עָמוֹ, אֲלֹא הָיָה מֶרְפָּא יוֹם יוֹם, וְעָלוּ בּוֹ צָמְחִים מִחֲמַת הַמֶּכֶה, אוֹ נִסְתָּרָה הַמֶּכֶה אַחֲרַי שְׁחִיתָ חֵיב לְרַפְּאוֹתוֹ, וְלִתֵּן לוֹ דָּמֵי שִׁבְתּוֹ. עָלוּ צָמְחִים שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַמֶּכֶה חֵיב לְרַפְּאוֹתוֹ, וְאֵינּוּ נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי שִׁבְתּוֹ. עָבַר עַל דְּבָרֵי רוּפָא, וְהַכְּבִיד הַחֲלִי אֵינּוּ חֵיב לְרַפְּאוֹתוֹ.

יח. כְּשֶׁפּוֹסְקִין בֵּית דִּין עַל הַמִּזִּיק, וּמַחֲיִבִּין אוֹתוֹ לְשֵׁלֶם, גּוֹבִין

מִמֶּנּוּ הַכֹּל מִיד, וְאֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן כָּלָל. וְאִם בִּבְשֵׁת בְּלִבָּד
נִתְחַיֵּב קוֹבְעִין לוֹ זְמַן לְשֵׁלֶם, שֶׁהָרִי לֹא חִסְרוּ מִמּוֹן.

הַלְבוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק פָּרָק ג

א. פִּיצֵד מְשַׁעֲרִין הַבֶּשֶׁת, הַכֹּל לְפִי הַמְבִישׁ וְהַמְתַּבֵּישׁ: אֵינוֹ
דוֹמָה מְתַבֵּישׁ מִן הַקָּטָן, לְמַתַּבֵּישׁ מֵאָדָם גָּדוֹל וּמִכְבֵּד, שְׁזֶה
שֶׁבִישׁוֹ זֶה הַקָּל, בִּשְׁתּוֹ מְרֻבָּה.

ב. הַמְבִישׁ אֶת הָעָרֶם, אוֹ אֶת מִי שֶׁהוּא בְּמִרְחֵץ פָּטוֹר. נִשְׁבָּה
הָרוּחַ, וְהַפְּכָה שׁוּלְיוֹ עַל פָּנָיו, וְהָרִי הוּא עָרֶם, וְהוֹסִיף זֶה
בְּהַפְשָׁטתוֹ חַיֵּב בִּבְשֵׁת; וְאֵינוֹ דוֹמָה מְבִישׁ אֶת זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה עָרֶם,
לְמְבִישׁ אֶת שְׂאִינוֹ עָרֶם. וְכֵן אִם הִגְבִּיהַ בְּגָדָיו לִירֹד לְנֶהָר, אוֹ
שֶׁעָלָה מִן הַנֶּהָר וּבִישׁוֹ חַיֵּב; וְאֵינוֹ דוֹמָה מְבִישׁ זֶה, לְמְבִישׁ אֶת
הַמְכָסֶּה בְּבִגְדָיו.

ג. הַמְבִישׁ אֶת הַיֶּשֶׁן, חַיֵּב בִּבְשֵׁת. וְאִם מֵת מֵתוֹךְ שִׁנְתּוֹ, וְלֹא
הַקִּיץ, וְלֹא הִרְגִישׁ בְּזֶה שֶׁבִישׁוֹ אֵין גּוֹבִיֵן בֶּשֶׁת זֹו מִן הַמְבִישׁ;
וְאִם תִּפְסוּ הַיּוֹרְשִׁין, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָן.

ד. הַמְבִישׁ אֶת הַשּׁוֹטָה, פָּטוֹר; וְהַמְבִישׁ אֶת הַחֹרֶשׁ, חַיֵּב. הַמְבִישׁ
אֶת הַגֵּר אוֹ אֶת הָעֶבֶד, חַיֵּב. הַמְבִישׁ אֶת הַקָּטָן אִם כְּשֶׁמְכַלִּימִין
אוֹתוֹ נִכְלָם, חַיֵּב; וְאִם אֵינוֹ נִכְלָם, פָּטוֹר. וּמִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ
דוֹמָה הַמְבִישׁ אֶת הַקָּטָן, לְמְבִישׁ אֶת הַגָּדוֹל; וְלֹא הַמְבִישׁ אֶת
הָעֶבֶד, לְמְבִישׁ בֶּן חוֹרִין; וְלֹא מְבִישׁ חֹרֶשׁ, לְמְבִישׁ פֶּקֶח.

ה. הַמְבִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ בְּדִבְרִים, אוֹ שֶׁרָקַק עַל בְּגָדָיו פָּטוֹר מִן
הַתְּשְׁלוּמִין. וַיֵּשׁ לְבֵית דִּין לְגֹדֵר בְּדִבְרֵי כָּל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן,
כְּמוֹ שִׁירָאוֹ. וְאִם בִּישׁ תִּלְמִיד חֲכָמִים חַיֵּב לְשֵׁלֶם לוֹ בֶּשֶׁת
שְׁלָמָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא בִישׁוֹ אֲלֵא בְּדִבְרִים.

ו. כָּבֵר נִפְסֵק הַדִּין שְׁכָל הַמְבִישׁ תִּלְמִיד חֲכָמִים, אִפְלוּ בְּדִבְרִים
קוֹנְסִין אוֹתוֹ, וְגוֹבִיֵן מִמֶּנּוּ מִשְׁקָל חֲמִשָּׁה וּשְׁלוּשִׁים דִּינָר מִן
הַזָּהָב: שֶׁהוּא מִשְׁקָל תְּשַׁע סִלְעִים פָּחוֹת רְבִיעַ. וְקִבְלָהּ הִיא
בִּידֵינוּ שְׁגוֹבִיֵן קֵנֶס זֶה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בַּחוּצָה לְאַרְץ.

ז. מַעֲשִׂים הָיוּ אֲצִלָּנוּ תְּמִיד בְּכָף בְּסִפְרָד; וַיֵּשׁ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים
שֶׁהָיוּ מוֹחֲלִין עַל זֶה, וּכְף נָאָה לָהֶם. וַיֵּשׁ שְׁתוּבָע, וְעוֹשִׁין
פְּשָׁרָה בִּינִיָּהֶן. אָבֵל הַדִּינָים הָיוּ אוֹמְרִין לְמְבִישׁ, חַיֵּב אֶתָּה לִתֵּן
לוֹ לִיטְרָה זָהָב.

ח. אֵף עַל פִּי שֶׁהַמְבִישׁ שְׂאֵר הָעָם בְּדִבְרִים פָּטוֹר מִן הַתְּשְׁלוּמִין,
עוֹוֹן גָּדוֹל הוּא; וְאֵינוֹ מִחֲרָף וּמִגְדָּף לָעָם וּמִבִּישָׁן, אֲלֵא רִשְׁעַ
שׁוֹטָה. וְאָמְרוּ חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים שְׁכָל הַמְּלַבֵּין פָּנֵי אָדָם כְּשֶׁר
מִיִּשְׂרָאֵל בְּרַבִּים, אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

ט. יֵשׁ הַפְּאוֹת רַבּוֹת שֵׁישׁ בָּהֶן בְּזוּי וְצַעַר מַעֵט, וְאֵין בָּהֶן נֶזֶק;
וּכְבֵּר פִּסְקוֹ לָהֶם חֲכָמִים דְּמִים קְצוּבִים. וְכָל הַמִּכָּה חֲבֵרוֹ הַפָּאָה
מֵהֶן, מְשַׁלֵּם אוֹתוֹ הַמָּמוֹן הַקָּצוּב; וְכָלֵן קִנְסוֹת הֵן. וְאוֹתוֹ
הַמָּמוֹן הַקָּצוּב, הוּא דְּמֵי הַצַּעַר וְהַבֶּשֶׁת וְהַרְפּוּי וְהַשְׁבָּת: בֵּין
צָרִיךְ לְרַפּוּאָה וְשִׁבְתָּ, בֵּין לֹא צָרִיךְ כְּזֶה הוּא מְשַׁלֵּם.

י. וְכַמָּה הוּא מְשַׁלֵּם: הַבּוֹעֵט בְּחֵבְרוֹ בְּרַגְלוֹ, מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה
סִלְעִים. הִכָּהוּ בְּאַרְכָּכָתוֹ, מְשַׁלֵּם שְׁלוֹשָׁה סִלְעִים. קִבֵּץ

אֶצְבְּעוֹתָיו כִּמּוֹ אוֹגֵד אֶגְדָּה, וְהִכָּהוּ בְיָדוֹ כְּשֶׁהִיא אֶגְדָּה מְשִׁלֵּם
שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר סְלָעִים.

יא. תִּקַּע אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַפּוֹ, מְשִׁלֵּם סְלַע. סֹטְרוֹ עַל פָּנָיו, מְשִׁלֵּם
חֲמִשִּׁים סְלַע; סֹטְרוֹ בְּאַחֵר יָדוֹ, מְשִׁלֵּם מֵאָה סְלַע. וְכֵן אִם
צָרֵם בְּאֶזְנוֹ, אוֹ תִלַּשׁ בְּשַׁעְרוֹ, אוֹ שָׁרַקַק וְהִגִּיעַ הָרֶק בְּבִשְׂרוֹ,
אוֹ שָׁהַעֲבִיר טְלִיתוֹ מֵעָלָיו, אוֹ שִׁפְרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה מְשִׁלֵּם מֵאָה
סְלַע.

יב. וְכִזָּה הוּא מְשִׁלֵּם, עַל כָּל מַעֲשֵׂה וּמַעֲשֵׂה. כִּיצַד: כְּגוֹן שִׁבְעֻט
בְּחֲבֵרוֹ אַרְבַּע בְּעִיטוֹת, אִפְלוּ זֶה אַחֵר זֶה מְשִׁלֵּם עֶשְׂרִים סְלַע.
סֹטְרוֹ עַל פָּנָיו שְׁתֵּי סְטִירוֹת, מְשִׁלֵּם מֵאָה סְלַע. וְכֵן בְּשֹׁאֲרָן.

יג. כָּל אֱלוֹ הַסְּלָעִים הֵם מִכֶּסֶף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, שֶׁהָיָה
בְּכָל סְלַע חֲצִי דִינָר כֶּסֶף וּשְׁלוֹשָׁה דִינָרִין וּמַחְצָה נֹחֶשֶׁת; לְפִיכָךְ
מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּהִכָּאוֹת אֱלוֹ לְשִׁלֵּם מֵאָה סְלַע, הָרִי זֶה מְשִׁלֵּם
שְׁנַיִם עָשָׂר סְלַע וּמַחְצָה כֶּסֶף נָקִי.

יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִכְבֵּד. אֲבָל אָדָם שֶׁהוּא מְבֻזָּה, וְאֵינוֹ
מִקְפִּיד בְּכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיוּצָא בָהֶן אֵינוֹ נוֹטֵל אֲלָא לְפִי מָה
שֶׁרְאוּי לוֹ, וְכִמּוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדִּינָרִים שֶׁהוּא רְאוּי לְטַל: לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי
אָדָם כְּעוֹרִין שְׂאִינָן מִקְפִּידִין עַל בְּשֵׁתָם; וְכָל הַיּוֹם מְבֻזִּים עֲצָמָן
בְּכָל מִינֵי בְּזוּי דֶּרֶךְ שְׁחוּק וְקִלּוֹת רֹאשׁ, אוֹ כְּדֵי לְטַל פְּרוּטָה
אַחַת מִן הַלְּצִים הַמְּשַׁחֲקִים עִמָּהֶם.